

8. Specyfika konfliktów globalnych

Wojny i konflikty to immanentne i uniwersalne atrybuty funkcjonowania ludzkości. Od zarania dziejów ludzie toczyli ze sobą spory, waśnie, które w krótszej lub dłuższej perspektywie przekształcały się w różnego rodzaju działania wojenne. Wraz z rozwojem ludzkości i technologii zmieniały się sposoby i narzędzia prowadzenia wojen, niemniej jednak wojna zawsze będzie kojarzyć się z chaosem, pożogą i zniszczeniem, ale jednocześnie w wielu kulturach, w tym o judeochrześcijańskim rodowodzie, wojna niejednokrotnie będzie nosiła znamiona szlachetności, honoru czy idei solidarności. Żyjąc w czasach tzw. „długiego pokoju”, mamy świadomość okrucieństwa wojen, a wraz z rozwojem technologicznym i użyciem broni jądrowej przez USA pod koniec II wojny światowej uznaliśmy, iż widmo konfliktu jest odległe, ponieważ kolejny konflikt światowy z całą pewnością będzie niósł za sobą atomową zagładę¹⁵. Osiemdziesiąt lat po rozpoczęciu najbardziej krwawego konfliktu w dziejach ludzkości wojna w różnym wymiarze jest i będzie ciągle obecna w życiu człowieka.

Współcześnie liczba zagrożeń dla międzynarodowego i globalnego bezpieczeństwa jest tak duża, że ciężko byłoby wskazać jedno najistotniejsze ryzyko. Poczynając od globalnego terroryzmu, przez kryzysy polityczno-ekonomiczno-społeczne, migracje ludności, a na zagrożeniach natury ekologicznej kończąc, ilość zagrożeń, prowadzących – hipotecznie – do sytuacji realnego zagrożenia bezpieczeństwa, jest właści-

---

¹⁵ J. Gaddis, *The Long Peace. Inquiries into the History of the Cold War*, Oxford University Press, Oxford 1989.

wie nieskończona¹⁶. Począwszy od lat 50. aż do 70. XX wieku na Bliskim Wschodzie mieliśmy do czynienia z kolejnymi odsłonami konfliktu arabsko-izraelskiego, w który – mniej lub bardziej oficjalnie – zaangażowani byli również główni aktorzy „zimnej wojny”, tj. Związek Radziecki oraz Stany Zjednoczone. Podczas tzw. kryzysu kubańskiego w październiku 1962 roku widmo trzeciej wojny światowej było najbliższe do urzeczywistnienia. Polityczna gra pomiędzy Prezydentem USA – Johnem F. Kennedym a przywódcą ZSRR – Nikitą Chruszczowem, dzięki zabiegom dyplomatycznym, na szczęście nie zakończyła się atomową zagładą ludzkości. Na przełomie lat 60. i 70. XX w. miał miejsce konflikt wietnamski, który jak żaden inny – w masowej świadomości – nie wprowadził tylu skutków dotyczących zmiany postrzegania wojny, społecznego oporu wobec niej i jej kulturowego kontekstu¹⁷. Lata 90. XX wieku to czas złowrogiej „powtórki z historii” – zbrodni ludobójstwa i wojny na tle etnicznym i religijnym na Bałkanach, po rozpadzie byłej Jugosławii. Obrazy czystek etnicznych, nieskuteczności wojsk w błękitnych hełmach, działających z ramienia ONZ oraz dziesiątki relacji medialnych nadawanych na żywo, np. z oblężonego Sarajewa, na zawsze zostaną w masowej pamięci.

---

¹⁶ T. R. Aleksandrowicz, *Świat w sieci. Państwa, społeczeństwa, ludzie. W poszukiwaniu nowego paradygmatu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2018; J. Gryz, *NATO – adaptacja do uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa XXI wieku*, [w:] M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 25–36.

¹⁷ Przejawem kulturowego kontekstu wojny wietnamskiej była m.in. kontrkultura hippisowska, opowiadająca się za doktryną pacyfizmu, sprzeciwiająca się wojnie oraz obowiązkowej służbie wojskowej. W czasie wojny wietnamskiej ruch hippisowski organizował wielotysięczne antywojenne manifestacje. Hasła i ideologia hippisowska miały swoje odzwierciedlenie w sztuce, np. w muzyce rockowej (artyści, tacy jak Janis Joplin, Jimi Hendrix, czy zespół The Doors, stali się symbolem buntu, ich dzieła kanonem światowej muzyki). Krytyczne odniesienia do wojny wietnamskiej odnajdziemy również w filmie. Produkcje, pokazujące bezsensowność wojny, jej brutalność oraz dehumanizację, to m.in.: *Dzień Apokalipsy* (reż. Francis Ford Coppola), *Full Metal Jacket* (reż. Stanley Kubrick) oraz *Pluton* (reż. O. Stone). Wszystkie te filmy również współcześnie szokują siłą swojego wyrazu i walorami artystycznymi, społecznymi i kulturowymi.

Nowe wymiary zagrożeń bezpieczeństwa

Nie tylko symbolicznie, ale i całym realnie, XXI wiek rozpoczął się od zamachów terrorystycznych na wieże WTC w Nowym Jorku oraz budynek Pentagonu w Waszyngtonie. Dzień 11 września 2001 roku może stanowić swoistą cezurę czasową w odniesieniu do specyfiki konfliktów globalnych. Reakcja Stanów Zjednoczonych oraz środowiska międzynarodowego na ten akt terroru doprowadziła w efekcie do wojen i konfliktów, których charakter, specyfika oraz metody i techniki ich prowadzenia są dalece odmienne od tych, z którymi mieliśmy do czynienia przed zamachami islamistycznych ekstremistów. Czasy potężnych operacji wojskowych, jak można stwierdzić z dużą dozą prawdopodobieństwa, przeszły do historii. Wykorzystywanie dużych związków taktycznych, znanych z historii (np. największa bitwa pancerna w historii ludzkości – bitwa na łuku kurskim w lecie 1943 roku, czy też rajd pancerny koalicji międzynarodowej w kierunku Bagdadu podczas pierwszej wojny w Zatoce Perskiej, pod dowództwem gen. Normana Schwarzkopfa), zapewne już się nie powtórzy. W czasach nam współczesnych, w trakcie trwającej od października 2001 roku wojny w Afganistanie, tzw. II wojny w Zatoce Perskiej w latach 2003–2008, oraz w trakcie tłącego się konfliktu na wschodzie Ukrainy, specyfika konflik-

Drony

Piloci oraz operatorzy uzbrojenia wojskowych dronów bojowych, np. typu MQ-9 Reaper, swoje misje wykonują, siedząc w centrach kontroli lotów oddalonych niekiedy o setki, a nawet tysiące kilometrów od miejsca, nad którymi lata dron. W większości przypadków wykorzystania bezałogowych aparatów latających, zarówno tych bojowych (uzbrojonych), jak również rozpoznawczych/wywiadowczych (wyposażonych w sprzęt opto-elektroniczny służący do zbierania danych obrazowych, nasłuchowych etc.), osoby odpowiedzialne za kontrolę lotów oraz proces decyzyjny, znajdują się z dala od pola walki, dzięki czemu są bezpieczne. Możliwości, jakie dają bezałogowe statki powietrzne, zrewolucjonizowały sposób prowadzenia wojny i operacji militarnych. Drony, pomimo swojego wojskowego, bojowego rodowodu, z powodzeniem służą również cywilnym służbom odpowiedzialnym za bezpieczeństwo ludności, np. straży pożarnej do poszukiwania osób zaginionych, straży granicznej do patrolowania obszarów przygranicznych, a także służbom miejskim w monitoringu zanieczyszczenia powietrza poprzez analizę składu spalin wydobywających się z kominów domów czy układów wydechowych samochodów⁷.

⁷ Zob. B. Velicovich, Ch. S. Stewart, *Drone warrior*, tłum. M. Kompanowski, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2018.

Armadillo. Wojna jest w nas, reż. Janus Metz Pedersen, 2010

Duński film dokumentalny ukazujący specyfikę współczesnego konfliktu asymetrycznego na przykładzie duńskiego kontyngentu wojskowego w operacji ISAF w Afganistanie. Film, kręcony „z ręki”, poraża realnością. Dzięki duńskiemu obrazowi widz dowiadyuje się, iż rozróżnienie przeciwnika od cywila na współczesnym polu walki jest niesłychanie trudne, a obie strony konfliktu charakteryzują się dużą brutalnością oraz brakiem jasnych powodów, dla których biorą udział w walce. Zagubieni w wojennej zawierusze młodzi żołnierze nie są przygotowani psychicznie na wyzwania otaczającej ich rzeczywistości. W filmie widoczne są wszystkie cechy charakterystyczne dla współczesnych konfliktów zbrojnych, tj. duża dynamika konfliktu, asymetryczność walczących ze sobą stron, wykorzystanie nowoczesnych technologii, sił specjalnych. Tytuł filmu pochodzi od nazwy bazy wojskowej, w której stacjonowali duńscy żołnierze. Film wywołał w Danii ogólnokrajową dyskusję na temat zaangażowania militarnego duńskiego wojska w misje wojskowe. Ukazane w nim zachowania żołnierzy i sytuacje są uniwersalne i dotyczą sił zbrojnych wszystkich państw zaangażowanych militarnie na świecie.

tów globalnych wygląda inaczej, chociaż wspólnym mianownikiem wszystkich wojen i konfliktów był, jest i jeszcze przez wiele lat będzie żołnierz biorący czynny udział w walce (choć i na tym polu dochodzi do zmian, czego przykładem jest używanie dronów).

Do najważniejszych cech współczesnych konfliktów globalnych należy zaliczyć ich dużą dynamikę. Oznacza to, że trwają one o wiele krócej niż kiedyś, a jednocześnie pozostają konfliktami równie krwawymi, co te znane nam z przeszłości.

Dynamizm wojen i konfliktów spowodowany jest kilkoma czynnikami. Jednym z nich jest ekonomia i gigantyczne koszty, jakie ponoszą strony zaangażowane w konflikt. Kolejnym czynnikiem, o ile nie najistotniejszym we współczesnym świecie, jest czynnik technologiczny¹⁸. Postęp

cywilizacyjny i technologiczny zawsze znajdował odzwierciedlenie w sztuce i metodach prowadzenia wojen, począwszy od ludzi pierwotnych, którzy najpierw walczyli wręcz, następnie za pomocą prostych narzędzi, jak maczugi i pałki, aż posiadli umiejętność obróbki kamienia, z którego przygotowywali proste toporki, włócznie, groty do strzał etc. U schyłku średniowiecza rewolucją okazało się zastosowanie artylerii na polu walki, co otworzyło drogę do upowszechnienia i ciągłego udoskonalania broni strzeleckiej, która święci triumfy na polu walki do dnia

¹⁸ A. Freedman, *Przyszła wojna*, tłum. W. Jeżewski, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2019.

dzisiejszego. Aż do początku XX wieku i pół bitewnych I wojny światowej nic tak nie zrewolucjonizowało metod i sposobów prowadzenia wojen, jak wynalezienie i bojowe użycie czołgów oraz broni pancernej na polu walki (podczas bitwy nad Sommą w 1916 roku). Artyleria wraz z czołgami przez następne dziesięciolecia uważane były za podstawowe elementy sztuki wojennej¹⁹. Wraz z wynalezieniem i doskonaleniem technologii produkcji i wykorzystywania broni jądrowej na polu walki pojawiła się tzw. triada atomowa, tj. możliwość przenoszenia ładunków jądrowych za pomocą powietrznych, lądowych oraz morskich środków przenoszenia uzbrojenia. W ten sposób pojawiło się ryzyko konfliktu realnie globalnego, które wraz z tworzeniem nowych technik wojennych narasta. Rozpoczęcie ery podboju kosmosu na początku lat 60. XX wieku również otworzyło nowe możliwości prowadzenia wojen, przede wszystkim ze względu na produkcję międzykontynentalnych pocisków balistycznych (ICBM) o zasięgu przekraczającym 5500 km, jak również możliwości ich detekcji, śledzenia oraz zwalczania, dzięki wykorzystywaniu satelitów wojskowych krążących w przestrzeni kosmicznej. Rozwój Internetu, urządzeń mobilnych, nawigacji satelitarnej oraz bezałogowych statków powietrznych (UAV – *unmanned aerial vehicle*), popularnie nazywanych – dronami, to kolejna odsłona w zakresie możliwości prowadzenia działań wojennych.

Współczesne pole walki, swoją dynamikę zawdzięcza również zmianom taktyki, które możliwe były dzięki rozwojowi technologicznemu. Poddając analizie wojny w Afganistanie, w Iraku po 2003 roku, czy inne konflikty, w których udział brały wojska USA, NATO czy UE, należy stwierdzić, iż dominantą z pewnością jest fakt wykorzystywania wojsk specjalnych do prowadzenia tzw. operacji kinetycznych (bojowych). Powszechne w ostatnich 20 latach wykorzystywanie wojsk specjalnych do prowadzenia precyzyjnych, chirurgicznych działań w obszarach objętych konfliktami spowodowane jest ich bardzo wysoką skutecznością, na co zaś wpływa wyszkolenie operatorów wojsk specjalnych oraz możliwości, jakie daje im nowoczesne wyposażenie. Należy jednak pamiętać, iż decydującym czynnikiem współczesnych konfliktów pozostaje czynnik polityczny. Od ośrodków decyzyjnych, polityków, zależy, gdzie,

---

¹⁹ L. Stomma, *Antropologia wojny*, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2014.

Konflikty na świecie w 2018 roku

OGRANICZONY

1. MALI
2. REPUBLIKA ŚRODKOWOAFRYKAŃSKA
3. SUDAN POŁUDNIOWY
4. DEMOKRATYCZNA REPUBLIKA KONGA
5. BURUNDI
6. SOMALIA
7. ROSJA
8. GÓRSKI KARABACH
9. CHINY
10. NJANMA

ZNACZĄCY

1. MEKSYK
2. NIGERIA
3. UNIA EUROPEJSKA
4. UKRAINA
5. KURDYSTAN
6. LIBAN
7. IZRAEL
8. EGIPT
9. JEMEN
10. PAKISTAN
11. INDIE

KRYTYCZNY

1. LIBIA
2. SYRIA
3. IRAK
4. AFGANISTAN
5. KOREA PÓLNOČNA
6. 7. MORZE WSCHODNIOCHIŃSKIE
8. WENEZUELA
9. ZIMBABWE

Źródło: Global Conflict Tracker.

Mapa przedstawia konflikty toczące się na świecie w 2018 roku. Konflikty zostały podzielone na trzy grupy, ze względu na dynamikę oraz skalę ich oddziaływania na lokalne i międzynarodowe środowisko bezpieczeństwa. W 2018 roku na świecie – łącznie – miało miejsce 30 konfliktów zbrojnych i kryzysów politycznych. Konflikty o ograniczonym oddziaływaniu (oznaczone kolorem żółtym na mapie), toczą się w 10. państwach, m.in. w Sudanie Południowym, Somalii, Burundi czy Mali. Konflikty o umiarkowanym wpływie na globalne bezpieczeństwo (kolor pomarańczowy na mapie) dotyczą nie tylko konfliktów zbrojnych (Ukraina, Liban, Jemen), ale również przestępczości zorganizowanej – wojny narkotykowej w Meksyku. Łącznie konfliktów o umiarkowanym oddziaływaniu wyróżniamy 11. Konfliktów niosących za sobą największe ryzyko zagrożenia światowego porządku jest 9. Zaliczamy do nich m.in. wojnę w Syrii, wojnę w Afganistanie, kryzys ekonomiczny w Wenezueli czy też konflikt na wodach Morza Południowochińskiego. Konflikty te zostały oznaczone kolorem czerwonym na mapie.

kiedy, w jaki sposób i przede wszystkim, w jakim celu zostanie użyta siła w przestrzeni międzynarodowej. Polityczność wojen, konfliktów i przemocy była i jest najtrudniejszą zmienną do zbadania i opisanie w kontekście charakterystyki konfliktów. Wielokrotnie czynnik polityczny powodował, iż stan zagrożenia rósł w sposób lawinowy, niekiedy mając na celu wyłącznie realizację partykularnych interesów politycznych (II wojna w Iraku, 2003). W omówieniu specyfiki konfliktów globalnych we współczesnym świecie o wiele łatwiej jest wykazać użyteczność i wpływ nowych technologii na przebieg, dynamikę i charakter konfliktów, niż podjąć próbę rzetelnej projekcji zachowań polityków i wpływu ich na (nie)bezpieczeństwo międzynarodowe²⁰ (zob. rozdz. *Demokracja jako wyzwanie globalne*).

Cechą charakterystyczną dla współczesnych globalnych konfliktów są migracje oraz cierpienie ludności cywilnej. Każda wojna wywołuje mniejsze lub większe fale migracji (zob. rozdz. *Globalna mobilność – globalne wyzwania*). Ludzie, bojąc się o swoje zdrowie i życie, zmuszeni są do podejmowania, niekiedy tragicznych w skutkach decyzji, m.in. o ucieczce w nieznaną z miejsca swojego zamieszkania, domu, miasta, państwa. Wielka fala migracji, która stanowi również przedmiot politycznego sporu w Europie w ostatnich latach, jest efektem działań wojennych, powstałych na skutek tzw. Arabskiej Wiosny, tj. masowych protestów społecznych w krajach Sahelu w 2011 roku. Kolejnym skutkiem Arabskiej Wiosny jest trwający nadal konflikt w Syrii, mocno oddziałujący na sytuację polityczno-społeczno-ekonomiczną regionu Bliskiego Wschodu. Istnieje duże prawdopodobieństwo, iż przyszłe konflikty, które będą miały miejsce w krajach globalnego Południa (np. w Afryce czy Azji), staną się powodem dużej fali migracji uchodźców, co może wpłynąć na zmiany w środowisku bezpieczeństwa regionalnego i globalnego.

---

²⁰ L. Freedman, *Przyszła wojna...*, s. 186–295.

Zielone ludziki

Zielone ludziki – ich ubiór utrudnia identyfikację. Użycie nieoznakowanych wojsk na polu bitwy rodzi problemy natury prawa wojennego i międzynarodowego

Źródło: commons.wikimedia.org.

Zielone ludziki – określenie odnoszące się do żołnierzy nieposiadających identyfikacji narodowych (flag na mundurach), stopni i dystynkcji, przez co nie ma możliwości ich identyfikacji. „Zielone ludziki” były stałym elementem wojny na wschodzie Ukrainy podczas operacji aneksji Krymu oraz walk w Donbasie. Wprowadzenie do działań wojennych żołnierzy bez oznak przynależności narodowej, w mundurach zbliżonych lub takich samych, które używa armia Federacji Rosyjskiej oraz tożsamym wyposażeniu i uzbrojeniu, wprost wskazywało na zaangażowanie Rosji w destabilizację Ukrainy. Wykorzystanie „zielonych ludzików” do działań dywersyjnych, nieregularnych jest jedną ze składowych „doktryny Gierasimowa”. W czasach konfliktów hybrydowych należy spodziewać się, iż dużą część działań kinetycznych realizować będą organizacje paramilitarne, najemnicy lub też inne jednostki, które nie będą posiadały dystynkcji i oznak przynależności narodowej na mundurach. Użycie nieoznakowanych wojsk na polu bitwy rodzi problemy natury prawa wojennego i międzynarodowego, ponieważ jest niejasny status prawny tego typu jednostek.

Konflikty hybrydowe

Jedną z najistotniejszych cech charakterystycznych współczesnych konfliktów jest ich hybrydowość. Poprzez określenie „wojny hybrydowej”, użyte po raz pierwszy przez generała Jamesa Mattisa oraz podpułkownika Franka Hoffmana w 2005 roku, rozumiemy asymetryczne działania wojenne, podczas których strony wykorzystują konwencjonalne działania wojskowe, jak również działania nieregularne, ze szczególnym uwzględnieniem szerzenia dezinformacji, propagandy i wykorzystywania tzw. *fake newsów*, działań z zakresu walki cybernetycznej i ataków na infrastrukturę teleinformatyczną przeciwnika, działań partyzantskich, przy wykorzystaniu sił specjalnych i wywiadu, działań o charakterze terrorystycznym czy nawet przestępczym²¹. Działania hybrydowe wykonywane są bez oficjalnego wypowiedzenia wojny. Pomimo tego, iż to działania wojenne na Ukrainie od 2014 roku przedstawiane są jako sztandarowy przykład wojny hybrydowej, cechy tego typu konfliktu mogliśmy odnaleźć już wcześniej. W literaturze uznaje się, iż to działania Hezbollahu podczas drugiej wojny libańskiej, skierowane przeciw Izraelowi w 2006 roku, nosiły znamiona hybrydowości, ponieważ siły Hezbollahu działały wielowymiarowo. Cienka granica pomiędzy wojną a pokojem, której politycy nie chcą zazwyczaj przekraczać, powoduje, iż możliwości, jakie daje wojna hybrydowa, stanowią atrakcyjną „alternatywę” dla działań politycznych, do wywierania i zdobywania wpływów w zglobalizowanym świecie²².

---

²¹ F. G. Hoffman, J. N. Mattis, *Future Warfare. The Rise of Hybrid Wars*, „Naval Institute Proceedings” 2005, Vol. 132/11/1,233, <http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf> [dostęp: 13.06.2019].

²² L. Freedman, *Przyszła wojna...*, s. 299–312.

Doktryna Gierasimowa

Doktryna Gierasimowa – doktryna prowadzenia działań wojennych ukuta przez Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej generała Walerija Gierasimowa, który w lutym 2013 roku w opublikowanym artykule określił sposoby i metody oraz charakter współczesnych konfliktów zbrojnych. W myśl doktryny Gierasimowa, reguły prowadzenia wojen uległy znaczącym przeobrażeniom. Wzrosła rola czynnika niemilitarnego w zdobywaniu przewagi na polu walki, ponieważ metody klasycznego konfliktu, w którym zdobywa się przewagę nad przeciwnikiem, pokonuje jego siły zbrojne, zajmuje terytorium i łamie wolę walki, już nie wystarczają lub nie są wystarczająco skuteczne. Aby osiągnąć przewagę i pokonać przeciwnika, należy uruchomić tzw. działania pośrednie, czyli polityczne, informacyjne (propagandowe), humanitarne czy ekonomiczne oraz skryte działania o charakterze militarnym, np. działania grup dywersyjnych lub niewielkich związków taktycznych, zdolnych do wykonywania szybkich, precyzyjnych uderzeń na terytorium przeciwnika. W doktrynie Gierasimowa podkreśla się znaczenie używania środków militarnych w czasie pokoju, tj. bez wypowiedzania wojny. Działania militarne i niemilitarne skierowane powinny być na obiekty infrastruktury krytycznej, porty, szlaki komunikacyjne oraz przesyłowe, przy wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii, wywiadu, walki informacyjnej, sił specjalnych, grup paramilitarnych (np. słynne „zielone ludziki”), realizowane na lądzie, morzu i powietrzu. Wszystkie działania nakierowane są na wielowymiarowy atak w celu zdobycia przewagi militarno-ekonomicznej, bez wypowiedzania wojny. Przeciwnik w obliczu takich działań musi podejmować wielowymiarowe działania w celu obrony swojego terytorium, co znacząco osłabia i zmniejsza skuteczność działań obronnych, ze względu na skalę zjawiska*.

* Ł. Skoneczny, *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości. Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, *Wojna hybrydowa – Wydanie Specjalne*, s. 39–50 oraz M. K. McKew, *The Gerasimov Doctrine*, „Politico Magazine” 2017, <https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538> [dostęp: 15.06.2019].

Słowniczek

Wojna hybrydowa – asymetryczne działania wojenne, podczas których wykorzystujemy konwencjonalne działania wojskowe, jak również działania nieregularne, ze szczególnym uwzględnieniem szerzenia dezinformacji, propagandy i wykorzystywania tzw. *fake newsów*, działań z zakresu walki cybernetycznej i ataków na infrastrukturę teleinformatyczną przeciwnika, działań partyzanckich, przy wykorzystaniu sił specjalnych i wywiadu, działań o charakterze terrorystycznym czy nawet przestępczym. Działania hybrydowe wykonywane są bez oficjalnego wypowiedzenia wojny.

UAV (*unmanned aerial vehicle*) – bezzałogowy statek powietrzny, dron, rodzaj wyposażenia wojskowego, które zrewolucjonizowało sposób prowadzenia wojen i operacji militarnych poprzez zminimalizowanie czynnika ludzkie-

go i ograniczenie go do kluczowych działań, tj. podejmowania decyzji oraz kierowania dronem.

Kalendarium

- 6 sierpnia 1945 – zrzućenie bomby atomowej na Hiroszimę.
- 11 września 2001 – atak na World Trade Center w Nowym Jorku i Pentagon w Waszyngtonie.
- 20 marca 2003 – początek II wojny w Zatoce Perskiej (operacja Iraq Freedom).
- 17 grudnia 2010 – początek Arabskiej Wiosny.
- 15 marca 2011 – początek wojny domowej w Syrii.
- 26 lutego 2014 – początek aneksji Krymu przez Rosję.
- 6 kwietnia 2014 – początek działań wojennych w Donbasie.

Problemy do dyskusji

1. W jakim kierunku będą ewoluować współczesne konflikty zbrojne?
2. Który czynnik może okazać się kluczowy w przyszłych działaniach o charakterze hybrydowym?
3. Jak organizacje międzynarodowe [NATO, UE, ONZ] są w stanie oddziaływać, regulować i projektować współczesne środowisko bezpieczeństwa?

Dodatkowa literatura

- Herr M., *Depesze*, tłum. K. Majer, Wydawnictwo Karakter, Warszawa 2016.
- Kowalska D., Rogacin W., *Korespondenci.pl. Wstrząsająca historia polskich reporterów wojennych*, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2014.
- Owen M., *Nielatwy dzień*, tłum. Ł. Małecki, Wydawnictwo Literackie, Warszawa 2013.

Skrzypczak W., *Jesteśmy na progu wojny*, Wydawnictwo Czerwone i Czarne, Warszawa 2018.

Ćwieluch J., *Generałowie. Niewygodna prawda o polskiej armii*, Wydawnictwo Wielka Litera, Warszawa 2017.

Smoleński P., *Irak. Piekło w raju*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2012.

Mazzetti M., *CIA. Tajna wojna Ameryki*, tłum. B. Czartoryski, Wydawnictwo Agora, Warszawa 2014.

Reportaż Fundacji HumanDoc *Syria – pustynne historie*

Reportaż opowiada o ludziach, których najbardziej dotknęła wojna w Syrii. Trwająca od 2011 roku wojna domowa pochłonęła kilkadziesiąt tysięcy ofiar, a niemal dwa miliony osób musiało uciekać z kraju. Większość uchodźców osiedliła się w miastach leżących wzdłuż jordańsko-syryjskiej granicy. Do jednej z tych miejscowości trafiła dwójka polskich wolontariuszy Caritasu: Jacek i Rafał. W ramach programu Polskiej Pomocy realizują oni projekt edukacyjny dla kilkuset syryjskich dzieci, starając się odbudować w swoich podopiecznych poczucie bezpieczeństwa oraz przywrócić im radość życia.

